

«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Էքսկուրսիաների և մշակութային այցերի դերը սաների
գարգացման գործում

Հաստատություն՝ Ոսկեվազի «Ռոսաննա Մալճյան» անվ. մանկապարտեզ

Դաստիարակ՝ Գևորգյան Կարինե

Ղեկավար՝ Ավետիսյան Ժաննա

ԵՐԵՎԱՆ 2023

Բովանդակություն

Ներածություն	3
1.1.Դաս-էքսկուրսիա նկարագրությունը	4
1.2.Էքսկուրսիայի դասի կիրառման արդյունավետությունը	7
1.3.Էքսկուրսիաների և մշակույթային այցերի դերը սաների զարգացման գործում	10
Եզրակացություն.....	15
Օգտագործված գրականության ցանկ	16

Ներածություն

«Էություն» հասկացությունը կողմերի և կապերի ամբողջություն է, որոնք բնորոշ են իրենց բնական փոխկախվածության մեջ վերցված և դիտարկվող հատկություններին: Էությունը- սա օբյեկտի ներքին բովանդակությունն է, որն արտահայտվում է նրա գոյության բոլոր բազմազան և հակասական ձևերի միասնությամբ:

«Էքսկուրսիայի էությունը» հասկացությունը դիտարկելիս անհրաժեշտ է նկատի ունենալ էքսկուրսիայի գործընթացի պայմանականությունը օբյեկտիվ պահանջներով: Յուրաքանչյուր էքսկուրսիա ներկայացնում է գործունեության հատուկ գործընթաց, որի էությունը որոշվում է կոնկրետ օրինաչափություններով (թեմատիկություն, նպատակաուղղվածություն, հստակություն, հուզականություն, ակտիվություն և այլն): Էքսկուրսիաների օրինաչափության մասին առաջին անգամ նշվել է 1978 թվականին կայացած գիտաժողովում:

Արհմիությունների համամիութենական կենտրոնական խորհրդի զբոսաշրջության և էքսկուրսիաների կենտրոնական խորհրդի և Զբոսաշրջության և էքսկուրսիաների կենտրոնական գիտահետազոտական լաբորատորիայի (TsNILTE) գլխավոր էքսկուրսիաների բաժինը: Էքսկուրսիայի ընթացքը և էքսկուրսիային առջև ծառայած խնդիրները կարող են արտահայտվել հետևյալ ձևով.

Էքսկուրսիայի ընթացքում ուղեցույցը օգնում է էքսկուրսիոնիստներին տեսնել այն առարկաները, որոնց հիման վրա բացահայտվում է թեման. (առաջին առաջադրանք), լսել այդ օբյեկտների մասին անհրաժեշտ տեղեկությունը (երկրորդ առաջադրանք), զգալ սխրանքի մեծությունը, պատմական իրադարձության նշանակությունը (երրորդ առաջադրանք), տիրապետել էքսկուրսիոն օբյեկտների ինքնադիտարկման եւ վերլուծության գործնական հմտություններին (չորրորդ առաջադրանք):

1.1. Դաս-էքսկուրսիա նկարագրությունը

Նախադպրոցական հաստատության երեխաների ժամանակակից ընդհանուր տարրական կրթության կարևոր մասը բնապահպանական կրթությունն է, որն ավելի արդյունավետ կլինի, եթե գործնականում օգտագործվեն դասավանդման ձևերի և մեթոդների տարբեր համակցություններ, ինչպիսիք են դասը, գործնական աշխատանքը, նախագծային գործունեությունը, դերախաղը և բնական. պատմական էքսկուրսիաներ:¹

Մարդկության ողջ պատմությունը անքակտելիորեն կապված է բնության հետ: Եթե մարդիկ մոտ ապագայում չսովորեն լավ հոգ տանել բնության մասին, նրանք կկործանեն իրենց և իրենց շրջապատող աշխարհը:

Բնությունը պահպանելու համար անհրաժեշտ է դաստիարակել էկոլոգիական մշակույթ և պատասխանատվություն՝ սկսած կրտսեր դպրոցական տարիքից, քանի որ այս պահին ձեռք բերված գիտելիքները կարող են հետագայում վերածվել ամուր համոզմունքների:

Էքսկուրսիա անցկացնելու մեթոդական տեխնիկան բաժանվում է ընդհանուր, անձնական և անհատական: Պատկերացրեք մեկ փաստ, որ ընդհանուր տեխնիկան, ինչպես միշտ, հիմք է հանդիսանում, ինչպես բոլորին է հայտնի, ցանկացած էքսկուրսիա անցկացնելու համար՝ անկախ դրա թեմայից, էքսկուրսիոն խմբի կազմից: Պետք է ասեմ, որ անձնական, ի վերջո, այն մեթոդներն են, որոնք օգտագործվում են էքսկուրսիաներում, ինչպես մեզանից շատերն են սովոր ասում, որոշակի տեսակի (արդյունաբերական, թանգարանային, բնապատմություն, տրանսպորտ, զբոսանք) կամ էքսկուրսիաներում որոշակի, ինչպես մարդիկ արտահայտվում էին, էքսկուրսիոն հանդիսատես (երեխաներ, երիտասարդներ, մեծահասակներ): Գաղտնիք չէ, որ անհատական տեխնիկան, կենտրոնանալով էքսկուրսիոն տեխնիկայի հիմնական պահանջների վրա, մշակում և կոնկրետացնում է այս տեսակի էքսկուրսիաների անցկացման ավելի արդյունավետ տեխնիկա: Բոլորը գիտեն, որ ի վերջո, միայնակ տեխնիկան, ինչպես մենք անընդհատ ասում ենք, եզակի մեթոդներ են դիտարկելու որոշ, ինչպես շատերն են ասում, առաջին առարկան կամ դրա մասին պատմությունը, օրինակ՝ ցույց տալով մի շենք ջրամբարի ափին, որը. մի գեղեցիկ ամառային օր,

---

¹ Նախաշավիղ գիտամեթոդական հանդես, Երևան 2014թ

վերջապես արտացոլվում է իր մակերեսին: Եվ նույնիսկ պետք չէ ասել, որ նման տեխնիկան սովորաբար 1-ին ուղեցույցի մտավոր սեփականությունն է և վերջապես չի օգտագործվում բոլորի կողմից, ովքեր, հետևաբար, նման էքսկուրսիաներ են անցկացնում: Իրոք, միանվագ մեթոդները ներառում են նաև այն մեթոդները, որոնց իրականացումը սահմանափակված է, ինչպես մենք ասում ենք, տարվա կամ օրվա որոշակի ժամանակով:

Էքսկուրսիայի մեթոդաբանությունը դիտարկվում է մի քանի առումներով. որպես զբոսավարների մասնագիտական հմտությունների հիմք; որպես նյութի «ներկայացումը» բարելավող մեխանիզմ. որպես ուղեցույցի գործունեության պարզեցման գործընթաց: Տեխնիկան օգնում է զբոսաշրջիկներին տեսնել, հիշել և հասկանալ շատ ավելին, քան թեմայի ներկայացման ժամանակ, որն ընդգրկում է նույն թեման: Դա պայմանավորված է նրանով, որ դաստիարակի մեթոդաբանությունը հիմնականում հիմնված է տարբեր տեսակի հաղորդագրությունների և նկարագրությունների վրա, դասախոսության պատմությունն անցկացվում է մեկուսացված նկարագրության օբյեկտներից:

Էքսկուրսիայի մեթոդաբանության ասպեկտները են՝ զբոսավարի մասնագիտական հմտության հիմքը, նյութի ներկայացման մեխանիզմը, էքսկուրսիայի պատրաստման և անցկացման ընթացքում էքսկուրսիայի գործունեության պարզեցման գործընթացը:

Բնապահպանական կրթությունը ժամանակակից կրթական գործընթացի կարևորագույն ուղղություններից է: Երեխաների մոտ բնության նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունքի ձևավորումը բարդ և երկարատև գործընթաց է: Դրա արդյունքը պետք է լինի ոչ միայն որոշակի գիտելիքների և հմտությունների տիրապետումը, այլև հուզական արձագանքման զարգացումը, բնական միջավայրն ակտիվորեն պաշտպանելու, կատարելագործելու և ազնվացնելու ունակությունն ու ցանկությունը:²

Բնապահպանական որոշակի հասկացություններ ստացած աշակերտներն ավելի զգույշ կլինեն բնության և նրա հարստությունների նկատմամբ: Հետագայում դա

---

² Լարիսա Մորոզովա «Ինչպես ճիշտ և հետաքրքիր անցկացնել էքսկուրսիան մանկապարտեզում» URL՝ <https://mcl.kic.net/zanyatiya-s-detmi/konspekt-ckskursii-v-sredney-grupp.html>

կարող է ազդել մեր տարածաշրջանի և երկրում էկոլոգիական իրավիճակի բարելավման վրա:

Նախակրթարանն այն առաջին օղակներից է, որտեղ դրվում են էկոլոգիական մշակույթի հիմքերը: Երեխաների բնապահպանական կրթության ոլորտում մեզ մեծ ժառանգություն է թողել ականավոր ուսուցիչ Վ.Ա. Սուխոմլինսկին. Նրա կարծիքով՝ երեխաների մտածողության, զգացմունքների ու ստեղծագործության հիմքում բնությունն է:

Էքսկուրսիա կազմակերպելիս և անցկացնելիս պետք է հիշել, որ նույնիսկ հետաքրքիր տեղեկատվության մեծ քանակությունը հանգեցնում է ուշադրության թուլացման: Էքսկուրսիա մշակելիս կարևոր է առաջադրել և լուծել ուսումնական, կրթական և զարգացնող բնույթի մի շարք խնդիրներ: Դաստիարակը պլանավորում է էքսկուրսիա՝ ելնելով ծրագրի պահանջներից և շրջակա տարածքի առանձնահատկություններից:

Երեխաների մեջ այս բոլոր զգացմունքները դաստիարակելու համար անհրաժեշտ է օգտագործել այս ուղղությամբ աշխատանքի տարբեր մեթոդներ և ձևեր: Երեխաների բնապահպանական կրթության առաջատար ձևերից մեկը բնության զրկում էքսկուրսիաներն են:

Էքսկուրսիան կրթական կամ ժամանցային նպատակով կազմակերպված կոլեկտիվ ուղևորություն, զբոսանք, շրջագայություն է դեպի բնություն, արդյունաբերական կամ կրթական կառուցները, տեսարժան վայրեր:

Էքսկուրսիայի էությունը կայանում է ցուցադրման և բացատրման համադրության մեջ: Եթե այդ համադրությունից բացակայի ցուցադրումը ապա այն կվերածվի պարզապես զրույցի: Իսկ եթե էքսկուրսիան զուրկ լինի բացատրությունից, ապա ցուցադրումն էլ իր հերթին կվերածվի ուղղակի տեսարժան վայրի այցելության:

Ուսուցման կազմակերպման այս ձևը կիրառելի է նաև ն/դ ուսումնական հստատություններում, որպես աշխարհաճանաչողական գիտելիքների հաղորդման միջոց: Հետևաբար ուսումնադաստիարակչական գործընթացում գիտելիքի հաղորդումը ցանկալի է պարբերաբար կատարել էքսկուրսիաների միջոցով նկատի ունենալով, որ այդ ձևով յուրացումն ավելի կայուն ու խորն է լինում, իսկ գիտելիքի աշխուժ խեղափոխի փոխանցումը ավելի դառնում: Այն ինչը տեսնում է սանը,

տպավորվում է նրա գիտակցության մեջ դաստիարակի պատմածի, բացատրածի որոշակի իրադրությունների, երևույթների, փաստերի, շնորհիվ: Դաստիարակը, ցուցադրելով միաժամանակ սովորեցնում է ճիշտ ընկալել տեսածը: Այսպիսով էքսկուրսիաները օգնում են ն/դ տարիքի սաներին պատկերացում կազմել շրջապատող աշխարհի մասին հենց լսածը տեսնելու, վերացականը ակնառու-պատկերավորի փոխարինելու որոշակի իրադարձությանը մասնակից լինելու միջոցով:

1.2. Էքսկուրսիայի դասի կիրառման արդյունավետությունը

Էքսկուրսիան ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ձև է, որն ուղղված է ուսումնական նյութի յուրացմանը, բայց իրականացվում է դպրոցից դուրս: Երբ ամբողջ դասարանը մասնակցում է շրջագայության, և շրջագայության նյութը սերտորեն կապված է գիտական ծրագրի հետ, այն դառնում է հասարակական ծառայության ձև: Տվյալ դեպքում այն ներառված է դասակարգի մեջ և հանդիսանում է ուսումնական գործընթացի կարևոր մասը: Բացի այդ, էքսկուրսիա կարող է լինել արտադասարանական գործունեության ձև, երբ այն անցկացվում է առանձին, առավել հետաքրքրված ուսանողների խմբի հետ:

«Էքսկուրսիայի էությունը» հասկացությունը դիտարկելիս անհրաժեշտ է նկատի ունենալ էքսկուրսիայի գործընթացի պայմանականությունը օբյեկտիվ պահանջներով: Յուրաքանչյուր էքսկուրսիա ներկայացնում է գործունեության հատուկ գործընթաց, որի էությունը որոշվում է կոնկրետ օրինաչափություններով (թեմատիկություն, նպատակաուղղվածություն, հստակություն, հուզականություն, ակտիվություն և այլն): Շրջայցը նպատակային, տեսողական ուսուցման գործընթաց է:³

Էքսկուրսիաների անցկացման մեթոդը միտված է օգնելու ուսանողներին ավելի հեշտ յուրացնել տեսական նյութը: Դա արվում է մեթոդաբանական տեխնիկայի օգնությամբ, որոնք բաժանվում են երկու խմբի՝ ցուցադրման տեխնիկա և պատմվածքի տեխնիկա: Էքսկուրսիաների ցուցադրումը առարկաներից, գործընթացներից տեսողական

³ Կոնդրաշովա Մ.Ա. «Նախադպրոցականների Էկոլոգիական կրթությունը պարապմունքներին և առօրյա կյանքում». Մեթոդական ուղեցույց. 1991 թ:

տեղեկատվության քաղման բազմակողմ գործընթաց է, որի ընթացքում ուսանողների գործողությունները կատարվում են որոշակի հաջորդականությամբ, որոշակի նպատակով: Վիզուալիզացիայի արդյունավետությունը կախված է առարկաների ցուցադրման կազմակերպումից, ուսանողների կողմից դրանց ճիշտ դիտարկումից: Էքսկուրսիայում գտնվող մարդը սովորում է ճիշտ նայել և տեսնել, դիտել և

ուսումնասիրել :

Ուսումնական էքսկուրսիայի ավարտից հետո ամփոփվում են արդյունքները, կազմակերպվում է մտորում տարբեր մեթոդներով՝ ինքնագնահատում, INSERT, հարցաթերթիկներ:

Աշխատանքային փորձի վերլուծությունը ցույց է տվել, որ ուսումնական գործընթացում դասերի (էքսկուրսիաների) անցկացման ակտիվ ձևերի օգտագործումը նպաստում է ուսումնական գործընթացի կրթական բաղադրիչի զարգացմանը, ընդհանուր կրթության ձևավորմանը և զարգացմանը:

Էքսկուրսիա, որն ուղղված է աշակերտ-ընթերցողի գեղագիտական ընկալունակության ձևավորմանը և լայնորեն ընկալվում է որպես իրականության հետ «գեղագիտական շփման» կազմակերպման միջոց, կարող է և պետք է ունենա համակարգի բնույթ: Մա կբարձրացնի աշակերտ-ընթերցողի մոտ ստեղծագործական կարողության ձևավորման վերաբերյալ բոլոր աշխատանքների արդյունավետությունը:

Էքսկուրսիաների ժամանակ օգտագործվում են ծեսի (ժողովրդական սովորույթներով մշակված արարողություն) տարրեր: Էքսկուրսիայի մեկնարկից առաջ

Էքսկուրսավարը տեղեկացնում է ամեն ինչի մասին՝ կարեւորելով պատմական վայրեր այցելելիս ծեսը պահպանելը:

Դժվար է գերազնահատել էքսկուրսիաների անցկացման տեխնիկայի հետ կապված հարցերի կարևորությունը: Ոչ առարկաների մասին հետաքրքրաշարժ պատմությունը, ոչ հուշարձանների ցուցադրման մեթոդական մեթոդները չեն տա անհրաժեշտ ազդեցություն, եթե դրա իրականացման բոլոր ասպեկտները լրջորեն չմտածվեն, եթե պայմաններ չստեղծվեն օբյեկտները դիտարկելու համար:

Էքսկուրսիայի տեխնիկան կապված է այնպիսի հասկացությունների հետ, ինչպիսիք են պատմությունը և ցուցադրումը: Էքսկուրսիայում շուրի և պատմության հարաբերակցության մասին հարցին մեթոդալոգիան տալիս է միանշանակ պատասխան՝ շուրից պատմություն: Պետք է սկսել շուրից, տեսողական կամ այլ (շոշափելի, հոտառական) տպավորություններով, ապա ներկայացնել պատմությունը: Տեխնիկան հաշվի է առնում օբյեկտի ուշադրություն գրավելու ունակությունը, օգտագործում է տարբեր միջոցներ զբոսաշրջիկների ուշադրությունը բարձրացնելու համար:

Մեթոդաբանության մեկ այլ խնդիր է առաջարկել էքսկուրսիայի անցկացման մեթոդական տեխնիկայի առավել արդյունավետ օգտագործումը: Էքսկուրսիայի մեթոդաբանությունը հաշվի է առնում զբոսաշրջիկների վրա հուզական ազդեցության հարցերը:

Էքսկուրսիայի մեթոդաբանության առարկան ուսուցման միջոցների և մեթոդների, ինչպես նաև մեթոդական տեխնիկայի նպատակային

ուսումնասիրությունը, համակարգումը, ձևակերպումը, բացատրությունը և գործնականում կիրառումը, ինչպես նաև մեթոդական մեթոդները, որոնց օգնությամբ իրականացնում են էքսկուրսիոն հաստատությունների աշխատակիցները: Էքսկուրսիայի մեթոդաբանությունն ամփոփում է էքսկուրսիաների անցկացման փորձը, մշակում և առաջարկում այնպիսի մեթոդաբանական տեխնիկա, որոնք իրենց գործնականում արդարացրել են և ապահովում են թեմայի բացահայտման և ընկալման ամենաբարձր արդյունավետությունը:

1.3. Էքսկուրսիաների և մշակութային այցերի դերը սաների զարգացման գործում

Էքսկուրսիաների և մշակութային այցերի դերը սաների զարգացման գործում չափազանց կարևոր են, քանի որ դրանք ուսումնադաստիարակչական գործընթացում ապահովում են ուսուցման, զարգացման և դաստիարակման փրխադարձ կապը:

Ուսուցում. Էքսկուրսիաներն ու մշակութային այցերը նպաստում է աշխարհընկալման ու ճանաչմանը, սաների միտքը հարստացնում են նոր տպավորություններով, քանի որ նրանք անմիջականորեն դիտում և ճանաչում են այնպիսի առարկաներ և երևույթներ, ինչպիսիք հնարավոր չէ բերել մանկապարտեզ տեսնել առօրյայում: Այն հետաքրքրություն է առաջացնում դեպի իրենց շրջապատի բույսերը, կենդանիները, հասարակական երևույթները, մարդու աշխատանքը բնության և հասարակության մեջ, այսպիսով նախադպրոցականները՝ ստանում են նոր գիտելիքներ՝ որոշակի թեմայի վերաբերյալ՝ ընդլայնելով մտահորիզոնը:

Բացի աշխարհընկալման զարգացումից, էքսկուրսիաները բացառիկ նշանակություն ունեն նաև երեխաների խոսքի զարգացման առումով, քանի որ դրանք խթանում են հաղորդակցվելու ցանկությունը հարստացնում բառապաշարը, կապակցված խոսքը, երկխոսելու ունակությունները:

Հայտնի ռուս մեծ մանկավարժ Ուսինսկին, գտնում էր, որ խոսքը չի կարող զարգանալ առանց մտքի, իսկ միտքը զարգանում է, եթե մտքի առարկայի մասին երեխան պարզ ու կոնկրետ պատկերացում ունի: Ու այլ կերպ հնարավոր չէ նոր բառերի յուրացումն այնքան կայուն դարձնել, որքան էքսկուրսիայի և մշակութային այցերի միջոցով, որովհետև այստեղ

բառը կապվում է տվյալ հասկացության, իրի կամ երևույթի դիտման ու զննման հետ, դառնում է կոնկրետ ու որոշակի:

Զարգացում. բոլոր տեսակի էքսկուրսիաները նպաստում են սանի մտածողության զարգացմանը վերլուծելու, ընդհանրացնելու, դասակարգելու պատճառահետևանքային կապեր հաստատելու ինչպես նաև ակտիվացնում են սանի ուշադրությունը, դիտողականությունը, հիշողությունը զգայական ունակությունները, իսկ թանգարանների, թատրոնների և ճարտարապետական հուշարձանների այցելությունները զարգացնում են ստեղծագործական երևակայությունը, գեղեցիկը տեսնելու և գնահատելու ունակությունը, գեղագիտական ճաշակը:

Էքսկուրսիաները նաև զարգացնում են շարժողական ակտիվությունը:

Դաստիարակում. գործունեության այս ձևը նպաստում է սաների բարոյական, հայրենասիրական դաստիարակությանը, ձևավորում գեղագիտական զգացմունքները և հուզական արձագանք շրջապատի և դրանում տեղի ունեցող իրադարձությունների հանդեպ: Էքսկուրսիաները ձևավորում են նաև գիտակցական կարգապահություն և կազմակերպվածություն, վարքի ճիշտ դրսևորումներ դրսում, հասարակական վայրերում, դաստիարակի կարգադրություններին հետևելու և կատարելու ունակություններ:

Նախադպրոցական տարիքի սանի զարգացման համար շատ կարևոր է էքսկուրսիաների բոլոր տեսակների կիրառումը, քանի որ դրանց համադրումը բերում է համակողմանի զարգացման:

Զբոսանք մանկապարտեզում. Թերևս առաջին էքսկուրսիան, որն առաջարկվում է նախադպրոցականներին սովորաբար կրտսեր առաջին և երկրորդ խմբի սաներին) շրջագայությունն է նրանց մանկապարտեզի տարածքում: Այս էքսկուրսիան սաներին սովորեցնում է կողմնորոշվել տարածքում, ծանոթացնում է հաստատության կառուցվածքին դրական վերաբերմունք է զարգացնում աշխատողների նկատմամբ և ձևավորում հարգանք՝ նրանց աշխատանքի նկատմամբ: Սովորաբար երեխաներին ցույց են տալիս խոհանոցը, բժշկական սենյակը, լվացքատունը և այլն՝ նախադպրոցականների ուշադրությունը հրավիրելով աշխատանքային գործիքների, պարագաների ու իրերի վրա:

Բնության էքսկուրսիաներ. Անհիշելի ժամանակներից մարդկությունը՝ գնահատել է բնությունը նրա մեջ տեսնելով ոչ միայն իր կերակրողին, այլև իմաստուն դաստիարակին: Բնության էքսկուրսիաները նպատակ ունեն նախադպրոցականներին

ծանոթացնել բնաշխարհին, կուտակել պատկերացումներ նրա տարբեր երևույթների մասին:

Ինչպես հայ մեծ մանկավարժ Խ. Աբովյանն է նկատել « Բնությունն իր բազմապիսի առանձնահատկություններով ու երևույթներով , իր պես-պես գույներով ու ձայներով, դրանց միջև եղած պատճառահետևանքային զանազան կապերով, իր սքանչելի գեղեցկությամբ ու անկրկնելի ստեղծագործություններով ամենամեծ ուսուցչին է: Այդ ուսուցիչն ամենահեշտ ու դյուրին ձևով խոր ու կայուն կերպով սովորեցնում է ճանաչել բնությունը»: ⁴

Մշակութային այցեր. Բնության էքսկուրսիաներից ոչ պակաս կարևոր են նաև մշակութային այցերը թանգարաններ, հուշարձաններ, գրադարաններ, երաժշտական դպրոցներ, որոնք ընդլայնում են սաների մտահորիզոնը, սովորեցնում հասկանալ և գնահատել արվեստը, ինչպես նաև ճանաչել հայրենի երկրի պատմությունը: Թանգարանները, գրադարանները կամ գեղարվեստի դպրոցները մշակութային արժեքների պահպանման, անցյալի հիշողությունը, օգտակար տեղեկությունները սերնդեսերունդ փոխանցելու միջոց են, իսկ մենք մենձերս պարզապես պարտավոր ենք պահպանել և փոխանցել գիտելիքներն ու մշակութային արժեքները մեր սաներին:

Արտադրական էրակուրսիաները սաների մոտ զարգացնում են հետաքրքրություն տարբեր մասնագիտությունների նկատմամբ, խթանում՝ հարգալից վերաբերմունք գործարանների և այլ հաստատությունների աշխատողների աշխատանքի նկատմամբ: Նախադպրոցականները տեսնում են ոչ միայն արտադրական գործընթացը, այլև

⁴ Կամենևա Լ.Ա. «Մանկապարտեզում երեխաներին բնությանը ծանոթացնելու մեթոդները»

ծանոթակում, թե ինչպես են հասնում արտադրանքի որակին: Իսկ այն, որ արտադրողը պատասխանատու է այս կարևոր ցուցանիշի համար, սաներին հնարավորություն տալիս հասկանալու, թե ինչ է աշխատանքային պատասխանատվությունը: Արդյունաբերական էքսկուրսիաները շատ կարևոր են նաև հայրենասիրական առումով, երեխաները՝ սկսում են հպարտանալ իրենց քաղաքով և երկրով:

Այսպիսով՝ էքսկուրսիաները և մշակութային այցերը սանի գեղարվեստաստեղծագործական և ճանաչողական մտածողության ձևավորմանը նպաստող գործունեության ձևերից են: Անկախ նրանից, թե ինչ բնույթ են կրում էքսկուրսիաներն ու մշակութային այցերը, դրանք օժտված են բարձր՝ ազդեցությամբ և արդյունավետությամբ: Դրանք՝ ընդլայնում են աշխարհընկալումը, հարստացնում ճանաչողական գիտելիքները . զարգացնում բառապաշարը, ձևավորում հետաքրքրասիրությունը, ինքնաճանաչումը՝ ինքագործունեությունը և նախաձեռնողականությունը դաստիարակում են սեր դեպի բնությունը, դեպի հայրենի երկիրը, դրանց տեսարժան վայրերը, հուշարձանները ձև ավորում են գեղագիտական ճաշակ, նպաստում են միջնանձնային հարաբերությունների ճիշտ ավորմանը:

Բացի վերը նշվածից, կազմակերպված և անցկացված էքսկուրսիաները ինքնին ախտորոշման այնպիսի կախարդական միջոց են, որի օգնությամբ կարել է, շատ լավ դիտարկել և շտկել երեխաների վարքի խնդիրները, որոնք միշտ չէ, որ տեսանելի ևն սովորական պարապմունքների ժամանակ: Սա հիանալի միջոց է սաների դիտարկման և

գնահատման մեթոդը կիրառելու համար: Էքսկուրսիայի ընթացքում՝ տեսանելի են յուրաքանչյուր սանի և ամբողջ մանկական թիմի առանձնահատկությունները: Հենց էքսկուրսիայի ժամանակ, երբ երեխաները չեն գտնվում իրենց սովորական միջավայրում կարելի է նկատել նաև դաստիարակի մասնագիտական գործունեության թերությունները, գնահատել՝ մանկիավարժական վարպետությունը:

Եզրակացություն

Այսպիսով, նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում էքսկուրսիաները և մշակութային այցերը մանկավարժական գործընթացի կարևոր մասն են: Դրանք այցելություն են դեպի բնության գիրկ, տեսարժան վայրերը, զրադարաններ, թանգարաններ, արտադրամասեր և այլն ուսումնադաստիարակչական նպատակներով, որոնք հնարավորություն են ընձեռում ստանալ մեծաքանակ տեղեկատվություն, և հատկանշականն այն է, որ այս պարագայում ստացվող տեղեկությունը լինում է առավել տպավորիչ, հուզական, մնայուն, որովհետև փոխանցումն իրականացվում է անմիջական շփման և հաղորդակցման միջոցով բացատրությամբ ցուցադրումն է, այն զենական մեթոդ է, էրակուրսիան պանավորում, կազմակերպում է դաստիարակը, այն կարող է վարել դաստիարակը կամ էքսկուրսավարը, ում մեկնաբանմամբ սաները սովորում են ճիշտ ընկալել տեսածը, ցուցադրածը:

Գործունեության այլ ձևերի ժամանակ մեծ բավականություն են ստանում թե՛ մեծերը, թե՛ փոքրերը: Սաների համար էքսկուրսիան ոչ միայն հետաքրքիր ժամանակ է, այլ նաև ուսումնադաստիարակչական գործունեություն, որը զարգացնում է մտածողությունը, ձևավորում է հուզական ոլորտը, դաստիարակում վարքի դրսևորման ձևեր, ինչպես նաև մարզվում է ֆիզիկական տոկունություն: Արդյունքում նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ զարգանում են էսթետիկ զգացմունքներ, գեղագիտական ճաշակ, դաստիարակում են հարգանք ուրիշների աշխատանքի նկատմամբ, հայրենիքի նկատման, բնությունը գնահատելու և պաշտպանելու ցանկություն, ընդլայնում են սաների մտահորիզոնը ձևավորում աշխարհայացքը, նպաստում՝ խոսքի զարգացմանը այն սաների մոտ ձևավորում է այնպիսի առանձնահատկություններ, ինչպիսիք են հանդուրժողականություն, համագործակցությունը, փոխադարձ աջակցությունը, խնդրահարույց իրավիճակներում ինքնուրույն մտածողությունը, կողմնորոշումը, միջանձնային հարաբերությունների ձևավորումը, կոնֆլիկտների հաղթահարման որոշակի հմտությունները:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Սելվինազյան Բ.Ս., Հաջոյան Ռ.Ս. «Զբոսաշրջության մարքեթինգ», ուսումնական ձեռնարկ, Երևան, «Տնտեսագետ», 2003, էջ 27-32
2. Նախաշավիղ գիտամեթոդական հանդես, Երևան 2014թ
3. Լարիսա Մորոզովա «Ինչպես ճիշտ և հետաքրքիր անցկացնել էքսկուրսիան մանկապարտեզում» URL` <https://mclkc.net/zanyatiya-s-detmi/konspekt-ckskursii-v-sredney-grupp.html>
4. Կամենևա Լ.Ա. «Մանկապարտեզում երեխաներին բնությանը ծանոթացնելու մեթոդները»
5. Կոնդրաշովա Մ.Ա. «Նախադպրոցականների էկոլոգիական կրթությունը պարապմունքներին և առօրյա կյանքում». Մեթոդական ուղեցույց. 1991 թ: